

בס"ד, כ"ד טבת התשפ"ו

מנחות ב' – מחשבה שלא לשמה, ומעשי המנחה מוכיחים עליה

שאלות:

1. יונדב התנדב מנחת מחבת ומוטי כהן קמץ אותה לשם מנחת מרחשת, המנחה כשרה?

מחשבה שלא לשמה במנחות

המשנה אומרת שכל המנחות שנקמצו שלא לשמן (לשם סוג אחר של מנחה, לדוגמה: שהתנדב מנחת מרחשת והכהן קמץ אותה לשם מנחת מחבת) כשרות להקרבה, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה (ונדרשים להביא מנחה אחרת).
חריג לזה זה מנחת חוטא (קורבן עני בקורבן עולה ויורד, למשל של מטמא מקדש) ומנחת קנאות (מנחת סוטה), שאם קמצן שלא לשמן, או חישב שלא לשמן באחת מן העבודות המהותיות (נתינת קומץ בכלי, הולכה, הקטרה), או אפילו חישב לשמן ושלא לשמן (לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה) או שלא לשמן ולשמן (לשם מנחת נדבה ולשם מנחת חוטא) – הרי הן פסולות לגמרי.

הגמרא מבררת למה כתוב "אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" במקום לכתוב סתם "ולא עלו לבעלים לשם חובה". הגמרא מסיקה שהמילה "אלא" מדגישה שדווקא לבעלים זה לא עלה לשם חובה, אבל המנחה עצמה כשרה לגמרי, ולכן אסור לשנויי (לשנות בה) שינוי נוסף, כגון להקטיר שלא לשמה.
הדין הזה נלמד או מסברא (שאינן לשנות בה יותר מן השינוי הראשוני) או מהפסוק "מוֹצֵא שְׁפִתָּיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַד' אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה". הגמרא שואלת: אם כתוב "כְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ" זה נדר, למה כתוב "נִדְבָה"?
הגמרא מפרשת: אם עשית כמו שנדרת (לשמה), זהו נדר (ויצאת ידי חובתך). אבל אם לא עשית כנדרך (למשל, קמצת שלא לשמה), זה הופך לנדבה, ואסור לשנות גם בקורבן נדבה (שלא לשמה).

2. גברי כהן קמץ את המנחה של אליעזר לשם אליהו, האם המנחה כשרה?

מעשי המנחה מוכיחים עליה

הגמרא אומרת: שהמשנה שלנו, שאומרת שגם מנחות נדבה שנקמצו שלא לשמן לא עלו לבעלים לשם חובה, היא שלא כר' שמעון, כיוון שר' שמעון בברייתא חולק על המשנה בשתי נקודות: הוא גם לא פוסל מנחת חוטא לגמרי, וגם בשאר המנחות הוא סובר שכן עלו לבעלים לשם חובה ואין צורך להביא מנחה אחרת.
הסברא של ר' שמעון היא, שמנחות לא דומות לזבחים. במנחה, מעשיה מוכיחין על כוונתה (כגון מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת, האחת קשה והשנייה רכה וגם הכלי שונה), ולכן מחשבת הכהן לשנות את ייעודה לא מועילה לפסול. בזבחים המעשים לא מוכיחים כי השחיטה הקבלה והזריקה זהים להרבה זבחים, והמחשבה לבדה פוסלת.
והגמרא מנסה ליישב את המשנה (שלא עלו לבעלים) עם דעת ר' שמעון (שעלו לבעלים), באמצעות תירוץ של אמוראים שתירצו בהמשך הסוגיא סתירה אחרת בדברי ר' שמעון:

- **רב אשי**: יישב את הסתירה על ידי הבחנה בין מחשבה שבה נזכר שם המנחה (ואז לא עלתה) לבין מחשבה שבה נזכר רק שם הכלי (ואז עלתה) כי אין משמעות לקמוץ מחבת לשם מרחשת אז הוא לא פגם במנחה.
- **רבה** מבחין בין שינוי קדש של המנחה עצמה (שעלתה לבעלים - כי המעשים מוכיחים שהוא מכזב) לשינוי בעלים (מנחה של ראובן לשם שמעון שלא עלתה לבעלים). אבל הגמרא דוחה את התירוץ הזה, כי המשנה שלנו עוסקת במפורש בשינוי קדש ("לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה") ובכל זאת לא עלתה.
- **רבא** מחלק בין קומץ מנחה לשם מנחה אחרת (שעלתה לבעלים, כי הפסוק "זאת תורת המנחה" – כולל תורה אחת לכל המנחות) לבין קומץ מנחה לשם זבח שזה לכאורה המקרה של המשנה שלנו (שלא עלתה לבעלים). אבל הגמרא דוחה גם את התירוץ הזה, כי המשנה שלנו עוסקת בפירוש במנחה לשם מנחה ("לשם מנחת נדבה לשם מנחת חוטא") ובכל זאת לא עלתה.

למסקנה: התירוצים של **רבה** ו**רבא** נדחים, ולשיטתם משנתנו היא לא כדעת **ר' שמעון**.

3. צבי כהן מלק עולת עוף בראש המזבח לשם חטאת העוף, האם היא פסולה?

דין בסברת מעשיה מוכיחים

הגמרא מקשה סתירה בין שתי ברייתות שנאמרו בשם **ר' שמעון**:

- ברייתא א' (לעיל): שכל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות ועלו לבעלים.
 - בברייתא ב': **ר' שמעון** משווה את המנחה לחטאת ואשם, על סמך היקש הפסוק 'קדש קדשים היא כחטאת וכאשם', ואומר כי מנחת נדבה שנקמצה שלא לשמה כשירה אבל אינה מרצה (אינה עולה לבעלים) כמו אשם, ומנחת חוטא פסולה שלא לשמה כמו חטאת.
- יישוב הסתירה:

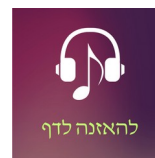
- **רבה תירץ**: הסתירה היא בין שינוי קדש (שעלה לבעלים - בברייתא א') לשינוי בעלים (שלא עלה לבעלים - בברייתא ב'). **אביי** מקשה על **רבה**: הרי כל דין הפסול נלמד מהיקש לזבחים – כחטאת וכאשם, ואין הבדל שם בין שינוי קדש לשינוי בעלים!
- **רבה מתרץ**: הנימוק של **ר' שמעון** הוא סברא (דרך לימודו של **ר' שמעון** הדורש את טעם המקרא): מחשבה שלא ניכרת (כגון שינוי בעלים) פוסלת, אבל מחשבה שמעשיה מוכיחין עליה שהיא טעות (כגון שינוי קדש) לא פוסלת. **רש"י** אומר שהוא צריך לבטא את המחשבה הזאת בפה ולכן זה ניכר שהוא מכזב.

הגמרא מקשה על סברת המעשים המוכיחין:

- עולת העוף שמלקה למעלה לשם חטאת העוף: הגמרא מקשה שהיא נפסלת, למרות שמעשיה מוכיחים שהיא עולה (נעשית למעלה). הגמרא מתרצת: חטאת העוף גם היא כשרה במליקה למעלה (כמו שהמשנה אומרת במסכת זבחים שהיא כשרה בכל מקום), ולכן המעשה לא מוכיח, והמחשבה פוסלת.
- עולת העוף שמיצה את דמה למעלה לשם חטאת העוף: לשיטת **רבי שמעון** הייתה צריכה לעלות כי המעשים מוכיחים לכאורה שמדובר בעולה, כי הוא ממצה את דמה למעלה?

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

אבל הגמרא מתרצת שזה לא מוכיח שזה עולה כי יכול להיות שזה חטאת והוא כבר הזה את דמה, כי המיצוי בחטאת בא אחרי הזאת הדם וההזאה הייתה למטה, והמיצוי הוא בכל מקום במזבח אז אנשים שמסתכלים לא רואים שזה בעצם עולה.

והגמרא תוסיף להקשות על סברת ר' שמעון שמעשיה מוכיחים, בדף הבא.